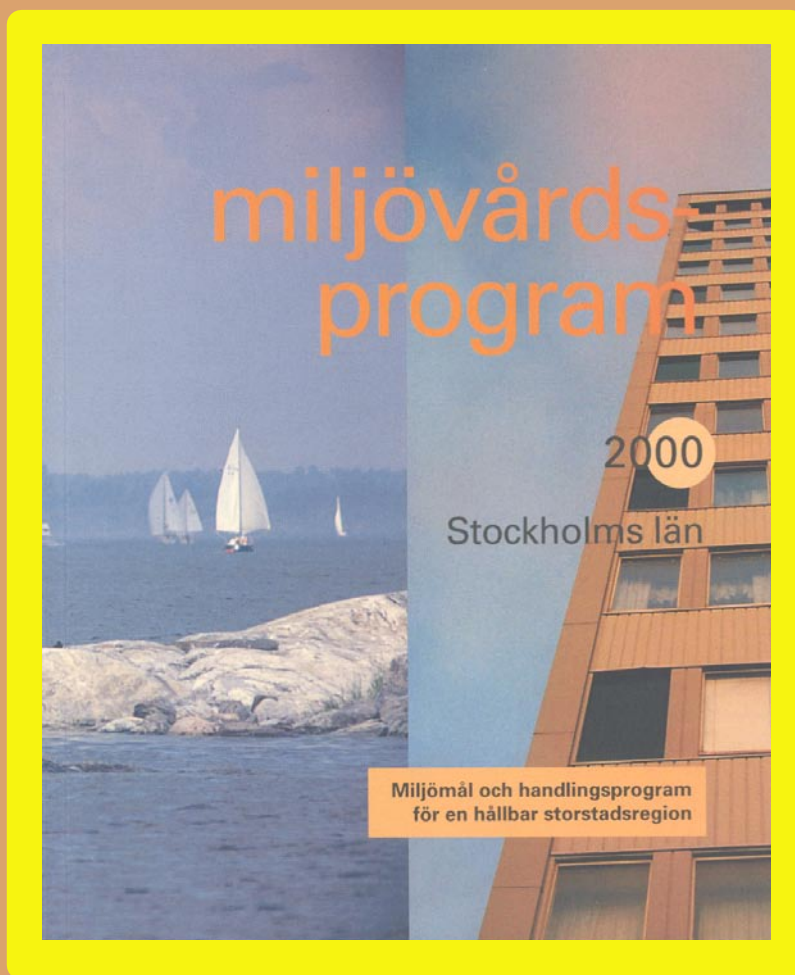

Lägesredovisning av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000

Juni 2005

Lägesredovisning av åtgärder i
Miljövårdsprogram 2000

Juni 2005

Kommunförbundet i Stockholms län (KSL)

Västgötagatan 2, Box 38145,
100 64 Stockholm
Tel. 08-615 94 00
Fax. 08-615 94 94
Hemsida: www.ksl.se

Länsstyrelsen i Stockholms län (Lst)

Hantverkargatan 29, Box 22067
104 22 Stockholm
Tel. 08 - 785 40 00
Fax. 08 - 785 40 01
Hemsida: www.ab.lst.se

Regionplane- och trafikkontoret (RTK)

Västgötagatan 2, Box 4414
102 69 STOCKHOLM
Tel. 08-737 25 00,
Fax. 08-737 25 66
Hemsida: www.rtk.sll.se

Utgivningsår: 2005

ISBN: 91-7281-191-9

Lägesredovisning av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000

Landstinget, kommuner, myndigheter, näringsliv, intresse- och ideella organisationer i regionen har i olika grad och i olika konstellationer under en längre tid samarbetat kring miljöfrågor på lokal, kommunal och regional nivå. Samarbetet har gällt både övergripande miljöfrågor som berör hela eller större delar av regionen och sådana miljöproblem som är specifika för en kommun eller verksamhet men där man kan lära av varandras sätt att hantera en fråga. Samarbetet mellan Kommunförbundet Stockholms län (KSL), Länsstyrelsen i Stockholms län (Lst) och Regionplane- och trafikkontoret (RTK) vid Stockholms läns landsting har bland annat resulterat i två regionala miljövårdsprogram. Det senaste miljövårdsprogrammet färdigställdes under 2000.

Miljövårdsprogram 2000 innefattar regionala miljömål och handlingsprogram. Miljömålen är långsiktiga och visar inriktningen på miljöarbetet medan handlingsprogrammet anger konkreta åtgärder som steg på vägen. Kopplingen mellan mål och åtgärder görs genom en prioritering av insatsområden, som fått sitt uttryck i tio miljöutmaningar.

I samband med remisshanteringen av det regionala miljöhandlingsprogrammet genomfördes även en aktualisering av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000. Remissinstanserna fick redovisa om programmets åtgärder är genomförda eller inte. Om åtgärden inte var påbörjad fick instanserna också förklara om de skulle eller inte skulle genomföra respektive åtgärd.

Lägesredovisningen visar att många av åtgärderna är genomförda. Ett stort antal av åtgärderna har integrerats i den ordinarie verksamheten och genomförs kontinuerligt. Ett fåtal åtgärder har inte påbörjats och vissa av dessa kommer inte att genomföras. Framtida uppföljningar av åtgärderna kommer att ske kontinuerligt integrerat med miljöhandlingsprogrammet.

På kommande sidor redovisas varje åtgärd.

Stockholm juni 2005

Mats Hellström
Landshövding
Länsstyrelsen i
Stockholms län

Lennart Dahlberg
Direktör
Kommunförbundet
Stockholms län

Sven-Inge Nylund
Regionplannedirektör
Stockholms läns landsting

Lägesbeskrivning av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000

Status:

- = utgått

0 = ej påbörjad åtgärd

1 = påbörjad

2 = avslutad

3 = kontinuerligt arbete

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	Minska biltrafikens störningar och främja en utveckling som erbjuder goda alternativ till bilen				
	<i>Ett effektivare transportsystem</i>				
1	En regional samordningsgrupp bildas på initiativ av Länsstyrelsen i samverkan med trafikverken, Landstinget, KSL samt länets kommuner i syfte att stärka det regionala miljöarbetet inom transportsektorn.	Länsstyrelsen i samverkan med trafikverken, Landstinget och KSL.	Åtgärden är påbörjad och fortsätter att utvecklas i miljöhandlingsprogrammet.	1	Åtgärden överförs till miljöhandlingsprogrammet för Resor och transporter.
2	En återkommande miljöredovisning på regional nivå av transportsektorns hela resursförbrukning, av alla transportslags resursförbrukning, av olika transportslags resurseffektivitet och transporternas samlade externa effekter utvecklas av Landstinget. Arbetet sker i samverkan med Länsstyrelsen och trafikverken.	Landstinget genom Regionplane- och trafikkontoret.	Regionplane- och trafikkontoret (RTK) har tagit fram en rapport om Miljöredovisning för transportsektorn i Stockholms län som ett första steg för miljöredovisning. Rapporten är under remisshandling.	1	Rapporten kommer att färdigställas under 2005. Vem som kommer att ansvara för förvaltningen av systemet är ej klart.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
3	En handledning för hur trafikkonsekvensanalyser kan användas vid fysisk översiktsplanering och planering på detaljplanenivå utarbetas av Vägverket i samverkan med SL, Lanstinget och Länsstyrelsen. Syftet är att ge kommunerna stöd i arbetet, med att planera för ett transportsnålt samhälle.	Vägverket i samverkan med SL, Lanstinget och Länsstyrelsen.	Vägverket har tillsammans med Boverket och ett antal kommuner tagit fram ett handbok kallad TRAST (Trafik för en attraktiv stad). Syftet med handboken är att vägleda handläggare och processledare i kommunens planeringsarbete där trafikfrågorna integreras i planeringen. Ytterligare en handbok innehåller hur trafikfrågorna ska hanteras är i förstudieskedet. Det pågår ett arbete med hur man ska uppnå god planering av trafiken.	2	Åtgärden är genomförd.
4	Vägverket ansvarar för att projektet Regionala cykelstråk fullföljs, att de prioriterade sträckorna i den regionala cykelstråksplanen genomförs och att längre sammanhängande regionala cykelstråk blir väl kända för tänkbara användare. Samverkan sker med Länsstyrelsen, KSL, kommuner och cykel- och miljöorganisationer.	Vägverket.	Vägverket har tagit fram en plan för regionala cykelstråk. Stråkbekrivning (rap 2001:0463), Handlingsplan för utbyggnad (rap 2001:0462), Råd för planering och utbyggnad (rap 2001:0464), Regionala cykelstråk Drift (rap 2001:0465) och Program för ökad och säker cykeltrafik 2002-2006 (Pra 2002:0008). Vägverket arbetar kontinuerligt med att få in cykelstråken i planerna där de själva är ägare och ger bidrag till de kommuner som vill fortsätta dessa cykelstråk i sin kommun. Både Vägverket och kommunerna måste kontinuerligt arbeta för att få cykelstråken genomförda och väl fungerande.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
5	Vid alla större förändringar/förbättringar inom kollektivtrafiksystemet genomför Lanstinget, genom SL, kollektivreskampanjer. Kampanjen bör genomföras i samarbete med trafikverk, berörda kommuner och olika intresseorganisationer.	Lanstinget genom SL.	SL genomför kampanjer kontinuerligt	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Förbättrad luftkvalitet</i>				
6	Med utgångspunkt från Stockholms Stads handlingsplan för minskning av koldioxidutsläppen (Handlingsprogram mot växthusgaser, Miljöförvaltningen 1998) tar staden upp förhandlingar med företrädare för drivmedelsbranschen med syfte att i regionen få tillgång till fordonsbränslen med låginblandat biobaserat drivmedel.	Stockholm stad mfl kommuner.	En femprocentig inblandning av bioetanol sker i hela Stockholmsområdet.	2	Åtgärden är genomförd.
7	En samarbetsgrupp bildas på initiativ från Sjöfartsverket i syfte att driva på införandet av ny reningsteknik på mindre passagerarfartyg och andra båtar av samma storleksklass. Samverkan kan ske med Landstinget, WÅAB, (Waxholmsbolaget), Sveriges redareförening för mindre passagerarfartyg (SVEREF) och Länsstyrelsen. Gruppen kan med fördel även innefatta intressenter från andra regioner (till exempel andra skärgårdslän).	Sjöfartsverket.	Åtgärden har påbörjats bl a har ekonomiska incitament införts för minskade utsläpp, upphandlingskrav har införts på avgasrening och inriktad information sker mot båtägare. Finns idag internationella regler för NOx-utsläpp.	1	Åtgärden fortsätter att genomföras.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
8	Landstinget genom Miljömedicinska enheten gör riskbedömningar rörande luftföroreningar, speciellt i vägtunnlar och ishallar. Bedömningarna baseras på resultaten av studierna SALUT (Studie av akuta luftvägsbesvär i tunnlar), Hälsoeffekter av luftföroreningar (litteraturoversikt), Hälso-risker med avgasföroreningar i ishallar och LUKAS (Lungcancer i Stockholms län).	Landstinget genom Miljömedicinska enheten.	Två rapporter har publicerats "Acute airway effects in asthmatics of exposure in a road tunnel" och "Hälso-risker med avgasföroreningar i ishallar - en studie i Stockholms län". Rapporten om effekter av exponering i tunnlar måste vidareutvecklas för att kunna utmytna i en rekommendation. En rapport om ishallar publicerades under 2004.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
9	Landstinget genom Miljömedicinska enheten gör bedömningar om antalet invånare som exponeras för luftföroreningar som kan ha betydelse för hälsan. Resultatet redovisas i återkommande miljö-hälsorapporter.	Landstinget genom Miljömedicinska enheten.	Åtgärden genomförs kontinuerligt. Resultaten redovisas återkommande i miljö-hälsorapporterna.	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.
	<i>Minskat trafikbuller</i>				
10	Länsstyrelsen ska i samverkan med Vägverket, Banverket, Landstinget och kommunerna verka för en helhetssyn på bullerproblematiken inom transportsektorn, och för en kostnads- och miljöeffektiv prioritering av bullerskydds-åtgärder.	Länsstyrelsen i samverkan med Vägverket, Banverket, Landstinget och kommunerna.	Länsstyrelsen har i samarbete med andra parter verkat för en helhetssyn bl a genom rapporten "Bullerkarta för länet - ett pilotprojekt". Syftet med rapporten har varit att ta fram en metod för elektroniska bullerkartläggningar som kommunerna kan använda. Både trafik- och industribuller ingår. Länsstyrelsen i samarbete med andra parter har också tagit fram två rapporter om trafikbuller och planering. Det fortsatta arbetet innebär utveckling av tillämpningen av metoderna.	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
11	Landstinget genom Miljömedicinska enheten gör enkätstudier av besvärsupplevelser av buller i länet. Resultat redovisas i återkommande miljöhälsorapporter. Landstinget projekterar också för studier av bullers betydelse för hjärt- och kärlsjukdomar.	Landstinget genom Miljömedicinska enheten.	Resultatet redovisas återkommande i miljöhälsorapporterna.	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.
	<i>Minskad tillförsel av föroreningar till mark och vatten</i>				
12	I syfte att ta fram kunskap om trafikdagvattnets föroreningsinnehåll, olika behandlingsmetoders effektivitet under olika förhållanden m.m. ska ett eller flera projekt genomföras där de reningsanläggningar som finns i länet ska utgöra stommen i undersökningsmaterialet. Vägverket genomför projekten i samarbete med berörda regionala aktörer.	Vägverket.	Idag finns det kunskap om dagvattnets föroreningsinnehåll. Olika behandlingsmetoders effektivitet under olika förhållanden finns i rapporten "Uppföljning av reningseffekten i Vägverkets dagvattenanläggningar i Linnéaholm och vid Igelbäcken" (Vägverkets rapport 2001:0473). Stockholm Vatten deltar i utvärderingen av Vägverkets reningsanläggning SORBUS och har genomfört diverse undersökningar av trafikdagvattnets innehåll bl.a. i avsättningsmagasin vid Norra Länken och vid Skanstull. Mer kunskap erfordras för val av bästa metod vid olika tillfällen liksom kunskap om provtagning och skötsel. Åtgärden är genomförd och vidareutvecklas också i miljöhandlingsprogrammet.	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
13	Länsstyrelsen i samarbete med Landstinget och KSL samordnar arbetet med att skapa mottagningsanläggningar för båtavfall. Ett system av mottagningsanläggningar för toalettavfall och annat avfall från fritidsbåtar, fiskefartyg och längs länets inre vattenvägar. I arbetet deltar skärgårds- och Mälarkommunerna, Sjöfartsverket och olika båtorganisationer.	Länsstyrelsen i samarbete med Landstinget och KSL.	Ändringarna i EG:s fritidsbåtsdirektiv medför att alla båtar med toalett och fast installerad toalettavfallstank ska ha däckanslutning för sugtömning till mottagningsanordning i land. Detta träder i kraft 2006-01-01. Sjöfartsverket stödjer den informationsverksamhet som huvudsakligen bedrivs av Svenska Båtunionen rörande miljöfrågor i hamnar. System för mottagning av "annat avfall" saknas. Åtgärden vidareutvecklas delvis i miljöhandlingsprogrammet.	2	Åtgärden är genomförd.
14	En till fritidsbåtssektorn riktad informationskampanj i enlighet med Miljöprogram för fritidsbåtar initieras av Sjöfartsverket. Kampanjen bör genomföras i bred samverkan med olika båtorganisationer så som Båtunionen och enskilda båtklubbar, skärgårds- och Mälarkommunerna, Landstinget, Skärgårdsstiftelsen och Stiftelsen Håll Sverige rent. Syftet är att påskynda utbytet av gamla utombordsmotorer, påskynda avvecklingen av toxiska båtbottnfärger och öka användandet av miljöanpassade bränslen, smörjolja och båtårsprodukter.	Sjöfartsverket.	"Informationskampanj om att öka användandet av miljöanpassade produkter mot Båtunionen och båtklubbarna drivs kontinuerligt. Nya föreskrifter om utfasning av tvåtaktare har kommit under programperioden. Sjöfartsverket stödjer en vidare undersökning av gifteffekten hos några av de färger som är tillåtna att använda på ostkusten. Delar av denna åtgärd återfinns i miljöhandlingsprogrammet."	3	Åtgärden är delvis genomförd och vissa delar överförs till miljöhandlingsprogrammet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Begränsat intrång i landskapet och stadsmiljön</i>				
15	Studier för att finna mer rättvisande samhällsekonomiska kalkylvärden på olika intrång genomförs av Landstinget i samverkan med Stockholms stad, Länsstyrelsen, KSL, Banverket, Vägverket och forskningsinstitutioner.	Landstinget.	Diskussioner har påbörjats om åtgärdens inriktning.	0	Åtgärden är ej påbörjad.
	Minska energianvändningen, övergå till biobränslen och utnyttja Storstockholms värmeunderlag för elproduktion				
	<i>Energi</i>				
16	Länsstyrelsen tar i samverkan med STOSEB (Stor-Stockholms Energi AB) fram en länsövergripande energipolicy. Denna ska också innefatta en långsiktig informationsstrategi.	Länsstyrelsen och STOSEB.	STOSEB ersätts av KSL som kommer att driva frågan vidare. Samhällsbyggnadsberedningens kommitté för energi i planering tar över denna fråga fr o m 1 april 2004. Frågan kommer att beaktas i det fortsatta arbetet.	0	Åtgärden är ej påbörjad.
17	STOSEB tar initiativ till att ett energirådgivningssystem, som är tillgängligt för alla, byggs upp. Rådgivningssystemet utvecklas tillsammans med kommunerna och andra energiaktörer.	STOSEB.	STOSEB ersätts med KSL som idag har energirådgivning.	2	Åtgärden är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
18	Kommunerna tar i samverkan med STOSEB fram ett utbildningspaket för tjänstemän och politiker som bland annat belyser sambanden energi-miljö-hälsa och ekonomi.	Kommunerna tillsammans med STOSEB.	STOSEB ersätts med KSL som har utbildning.	1	"Åtgärden ingår delvis i energirådgivningen som KSL koordinerar."
19	Kommuner gör i möjligaste mån områdesvisa riskbedömningar vid enskild eldning med fasta biobränslen och informerar de boende om dessa. Vid nyinstallation bör endast biobränslen och lokaleldstäder väljas. Länsstyrelsen följer upp detta arbete.	Kommunerna.	Vissa kommuner har gjort och gör riskbedömningar. Länsstyrelsen har ej följt upp arbetet.	3	Åtgärden är en del av kommunernas ordinarie verksamhet.
20	En policy med råd och riktlinjer för uttag av skogsbränsle och askåterföring till jord- och skogsbruksmark tas fram av Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen efter samråd med jord- och skogsbruksnäringen, energi- och avfallsbranschen, forskningen och ideella organisationer.	Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen.	Ingen policy har tagits fram men väl riktlinjer och rekommendationer i Skogsstyrelsens Meddelande 2:2001. Det pågår ett LIFE-projekt avseende askåterföring som drivs av Skogsstyrelsen Västra Götaland. När det gäller den rent praktiska hanteringen som inleds med en avverkningsanmälan så har Skogsstyrelsen ett system för samråd.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
21	Energiaktörerna utreder tillsammans och i samverkan med Länsstyrelsen hur kapaciteten för transporter av biobränslen och returbränslen med fartyg och järnväg kan utökas.	Energiaktörerna.	Länsstyrelsen driver frågan kontinuerligt inom ramen för enskilda ärenden. Norrenergi arbetar med att utveckla bränsletransporter med fartyg och järnväg när det är möjligt.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
22	Aktuella energibolag och berörda kommuner fortsätter sitt arbete med att sammanbinda fjärrvärme-systemen.	Energibolag och berörda kommuner.	Sammanbindning av fjärrvärme-systemen fortsätter kontinuerlig.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
23	Kommuner och enskilda fjärrvärmebolag undersöker möjligheterna för en utbyggnad av små lokala fjärrvärme system ("till närvärme")	Kommuner och fjärrvärmebolag.	Fjärrvärmeföreningen arbetar kontinuerligt inom området. Kommunerna har olika erfarenhet och behov av att bygga ut fjärrvärme systemet. Det finns problem där kommunerna har små eller inga möjligheter att tvinga fram lokala fjärrvärme-system.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
	För in varor och avfall i materialkretsloppet, minska användningen av miljöfarliga varor, sanera förorenade områden				
	<i>Avfall</i>				
24	Kommunerna upprättar genom RAS-kommittén (regional avfallssamverkan) ett gemensamt informationsforum för att föra ut relevant information inom avfallsområdet för hushåll och företag.	RAS-kommittén	Informationsforum finns och information sker kontinuerligt se hemsidan; www.dinkommun.nu .	2	Åtgärden är genomförd
25	Länsstyrelsen tar i samverkan med avfalls- och energibolagen initiativ till att ett handlingsprogram upprättas för hur energin i avfallet ska tas tillvara.	Länsstyrelsen.	Avfallsbolagen har gjort en utredning om brännbart avfall i det avfall som går till deponi. De har undersökt hur mycket brännbart som kan sorteras ut. Finns ny förordning som reglerar detta, förordningen om deponi från 2001.	1	Åtgärden kommer att vidareutvecklas genom RAS kommittén.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
26	SRV och SKAFAB tar initiativ till att, tillsammans med RAS-kommittén, upprätta ett flerårsprogram för hur det organiska avfallet ska tas om hand. Arbetet sker i samarbete med representanter från bland annat jordbruket och andra intressenter.	SRV, SKAFAB tillsammans med RAS-kommittén	SKAFAB ersätts av Renhållningsförvaltningen i Stockholm och även SÖRAB förs in som aktör. Fråga berör alla kommuner. Arbetet kommer att ske inom ramen för RAS-kommittén.	1	"Åtgärden kommer att vidareutvecklas genom RAS kommitténs tematiska studier av organiskt avfall."
27	Kommunerna och materialbolagen fortsätter sitt arbete med att bygga ut återvinningsstationer och centraler så att servicenivån för hushållen ytterligare förbättras. Även för industrin förbättras servicenivån så att dessa kan utnyttja befintliga centraler för hushåll eller att nya byggs.	Kommuner och materialbolag.	Kommunerna och materialbolagen har fortsatt utbyggnaden. Diskussion sker kring vidare utveckling av hemsidan www.dinkommun.nu .	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
28	KSL samverkar med kommunerna i arbetet med att utveckla tillämpningen av producentansvaret i länet.	KSL tillsammans med kommunerna.	Utvecklingen sker kontinuerligt. Kommunernas ansvar har ökat i och med kretsloppspropositionen. Frågan har tagits över av Svenska kommunförbundet.	3	"Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet."
	<i>Miljöfarlig verksamhet</i>				
29	Länsstyrelsen initierar och samordnar en tillsynskampanj som vänder sig till de företag i länet som sysslar med omtappning av köld- och värmemedium.	Länsstyrelsen.	Större tillsynskampanj har ej genomförts utan information sker i samband med tillsyn och tillståndsprövningen av Länsstyrelsen och kommunerna enligt lagstiftningen. Utfasningen ska vara klar under 2005/2006.	2	Åtgärden är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
30	Länsstyrelsen ska i samarbete med kommunerna kring halvårskiftet 2000 redovisa en länsöversikt hur avvecklingsarbetet av ozonnedbrytande ämnen fortskrider och i vilken grad de föreskrifter som gäller efterlevs i länet.	Länsstyrelsen i samarbete med kommunerna.	Det sker en årligen CFC-rapportering från verksamhetsutövarna till Länsstyrelsen, som rapporterar i sin tur till naturvårdsverket. Naturvårdsverket har det nationella ansvaret. Frågan tas också upp i samband med tillsyn och prövning.	2	Åtgärden är genomförd.
31	Länsstyrelsen och kommunerna utarbetar handlingsplaner för de miljöfarliga verksamheter som inte uppfyller Naturvårdsverkets riktlinjer för buller.	Länsstyrelsen och kommunerna.	Tas upp av Länsstyrelsen och kommunerna i den löpande tillståndsprövningen.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
32	Kemilänken med representanter för Länsstyrelsen, Landstinget, kommunerna och huvudmännen för VA-verken ska fortsätta vara ett forum för kunskapsspridning om farliga kemikalier och metaller i länet. Den utåtriktade verksamheterna planeras och genomförs på ett systematiskt sätt och bör följas upp ute i kommunerna av tillsynskampanjer mm.	Kemilänken, kommunerna.	Kemilänkens är ett forum för kunskapsspridning bl a genom utbildningar och seminarium. Uppföljning har inte skett.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
33	Erfarenheterna från bland annat Kvicksilverprojektet i Stockholms län (Länsstyrelsen 1999) och projektet Tungmetaller i byggnader (Kemi-länken 1999) ska tas tillvara genom fortsatta informationsinsatser riktade till verksamhetsutövarna. Arbetet drivs av Länsstyrelsen i samverkan med KSL, kommuner och byggbranschen.	Länsstyrelsen i samverkan med KSL, kommuner och byggbranschen.	Inga riktade informationsinsatser görs utan information sker löpande i Länsstyrelsens och kommunernas tillsynsverksamhet.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
34	Kommunerna förelägganden om försiktighetsmått och förbud mot användningen av blyhagel/blykulor vid samtliga skjutbanor som finns i respektive kommun.	Kommunerna	Ny förordning från 2002 om ammunition som innehåller bly kommer att förbjudas eller regleras inom några år. Enligt förslaget ska all användningen av blyad ammunition i stort sett ha upphört 2008. Kommer in i kommunernas tillsynsarbete.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
35	Länsstyrelsen och kommunerna ska vid tillsyn, anmälan och prövning enligt miljöbalken se till att samtliga branscher/företag som släpper ut metaller och organiska miljögifter till luften, marken eller vatten eller till avlopssystem får krav på begränsningar respektive förbud av utsläpp eller krav på avvecklingsplaner i enlighet med de nationella miljömålen.	Länsstyrelsen och kommunerna.	Sker löpande i Länsstyrelsens och kommunernas tillståndsprövning.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
36	Länsstyrelsen reviderar tillsammans med KSL och berörda kommuner nu gällande handlingsplan (Flerårsplan för arbete med efterbehandling av förorenade områden i Stockholms län för perioden 1999-2003. Länsstyrelsen) för de mest förorenade mark- och vattenområdena. KSL initierar diskussioner och ett eventuellt närmare samarbete kring sanering av förorenad mark i länet.	Länsstyrelsen, KSL och berörda kommuner.	Länsstyrelsen redovisar årligen ett regionalt program för efterbehandling och sanering av förorenade områden i Stockholms län. Program och register finns på Länsstyrelsens hemsida.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
37	Länsstyrelsen tar i samarbete med kommunerna initiativ till att anläggningar och metoder för omhändertagande av förorenade jord- och sedimentmassor finns att tillgå i länet.	Länsstyrelsen i samarbete med kommunerna.	Flera ansökningar har inkommit från anläggningar som vill ta omhand slam och förorenad jord. Arbete fortgår kontinuerligt.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
38	KSL medverkar i samarbete kring utvecklande av ett kretsloppsanpassat byggande i länet	KSL	Diskussion om fortsatt samverkan med Stockholms Byggmästarförening /Kretsloppsforum har skett under 2003 med fortsatt arbete under 2005.	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	Vidareutveckla och kretsloppsanpassa de regionala avloppssystemen				
	<i>Vatten och avlopp</i>				
39	Huvudmännen för VA-verken och berörda myndigheter inom länet utvecklar under programperioden VA-systemen så att givna kriterier för uthållighet allt bättre uppfylls. Senast år 2003 gör kommunerna och Länsstyrelsen (tillsynsmyndigheterna) i samverkan en samlad redovisning av förändringarna avseende bland annat hygien, miljöpåverkan, resurshushållning och sårbarhet.	Huvudmännen för VA-verken och berörda myndigheter.	"Ny rapport finns från Länsstyrelsen: ""Slam från avloppsreningsverk. Mängder, kvalitet samt användning i Stockholms län under perioden 1981-2003""; rapport 2001:10. En samlad redovisning har inte gjorts av kommunerna och Länsstyrelsen. Bättre uthållighet kommer in kontinuerligt i tillstånd och tillsynshandlingen hos berörda myndigheter."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamheten.
40	Huvudmännen för VA-verken förbättrar informationen till allmänheten och utvecklar närmare samverkan mellan brukare och producent i VA-frågor.	Huvudmännen för VA-verken.	Samverkan sker i form av slam-samråd, ÅFRE (åtgärder för renare avlopp)-samarbetet. Information ges löpande till allmänheten från VA-verksamheten. Ytterligare informations- och samverkansinsatser är planerade inom projekt ReVAQ.	3	Åtgärden är delvis genomförd och blir en del av den ordinarie verksamheten.
41	KSL ska i samarbete med kommunerna och Länsstyrelsen ta fram underlag för eventuell samverkan kring hantering av vatten- och avloppsförsörjningen i omvandlingsområdena.	KSL i samarbete med kommunerna och Länsstyrelsen.	Ett flertal rapporter har tagits fram bl a "Miljöanpassade små VA-system" och "Hur man väljer vatten- och avloppslösningar där kommunalt VA saknas" (rapport utgiven av KSL). Åtgärden är genomförd och utvecklas vidare i miljöhandlingsprogrammet inom området för omvandlingsområden.	2	Åtgärden är genomförd och överförs delvis till miljöhandlingsprogrammet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
42	Områden med VA-problem bör redovisas i kommunernas översiktsplaner och förses med rekommendationer för fortsatt detaljplanering och bygglov.	Kommunerna.	Många kommuner redovisar särskilt VA-kapitel i översiktsplaner. Översiktsplanerna utvecklas kontinuerligt. Enligt RTK:s kommunenkät går det långsamt med inventering, tillståndsprövning och planläggning av omvandlingsområden och små avlopp.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
43	Huvudmännen för VA-verken utarbetar i samarbete med Länsstyrelsen, LRF och kommuner strategier för hur slamm ska hanteras som en resurs, i första hand genom spridning på åkermark, men också genom att utveckla alternativa metoder att ta till vara energi- och näringsinnehåll. Slam får inte deponeras från och med år 2005.	Huvudmännen för VA-verken i samarbete med Länsstyrelsen, LRF och kommuner.	Samarbete mellan bla kommunala VA-verk, livsmedelsindustrier, LRF, miljörörelsen och handeln sker i slamsrådet och via projekt ReVAQ. Syftet med projektet är att klargöra om de vattenburna avloppssystemen kan utvecklas så att slam från dessa system kan användas på odlad mark i enlighet med de nationella miljömålen. I Stockholms län ingår redan Bromma reningsverk och Käppala reningsverk i ReVAQ. Övriga kommunala VA-verk och VA-bolag bör i möjligaste mån ansluta sig till projektet. VA-verken har som ambition att få ut slam på jordbruksmarken och under år 2001 fördelades 30% av mängden slam på jordbruksmarken. 2003 fördelades 5% enligt Stockholms vatten. Sammanställning av länets slamkvalitet och användning finns från 1981-2003. Det finns EG-lagstiftning på hur slamm ska hanteras fortsättningsvis.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
44	Varje kommun bör ha aktuella saneringsplaner för såväl ledningsnät som pumpstationer och därvid betrakta ledningsnät och reningsbehandling som ett gemensamt system.	Kommunerna.	Åtgärden hanteras delvis genom den kontinuerliga tillståndshandläggningen hos kommunerna.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Vattenförsörjning</i>				
45	Huvudmännen för VA-verken strävar efter att sänka energi- och kemikalieförbrukningen vid framställning av renvatten och även i övrigt åstadkomma en så liten miljöpåverkan som möjligt.	Huvudmännen för VA-verken.	Huvudmännen har strävat efter att sänka energi- och kemikalieförbrukningen vid vattenverken är direkt beroende av råvattenkvaliteten. Generellt är det svårt att minska såväl kemikalie- som energiförbrukningen. Åtgärder som har genomförts och genomförs är minskad kloranvändningen, mindre mängd energi till uppvärmningen av avloppsreningsverken och optimera pumpdriften.	2	Åtgärden är genomförd.
46	Länsstyrelsen fastställer i samverkan med berörda kommuner skyddsområden för vattentäkter samt omarbetar, där behov finns, gällande skydds-föreskrifter. Samtliga skyddsområden ska ha aktuella bestämmelser som hålls i ett lättillgängligt register.	Länsstyrelsen i samverkan med kommunerna.	Länsstyrelsen ansvarar för fastställan av skyddsområden för vattentäkter i samverkan med berörda kommuner. Det sker fortlöpande. Länsstyrelsen håller register som kan nås via hemsidan.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
47	Kartläggning av radonförekomsten i enskilda brunnar fortsätter i kommunerna. Förhöjda radonhalter ska åtgärdas. Länsstyrelsen följer upp detta arbete.	Kommunerna.	Arbetet pågår i kommunerna. Länsstyrelsen har gjort en uppföljning av dricksvatten och bostäder under 2002.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
	<i>Avloppsvattenhantering</i>				
48	Huvudmännen för VA-verken inom länet utprovar och tar varaktigt i drift metoder som kraftigt minskar tillförseln av kväve från tätorterna till länets vattenområden.	Huvudmännen för VA-verken.	Huvudmännen för VA-verken arbetar med detta kontinuerligt.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
49	Huvudmännen för VA-verken och kommunerna driver utveckling av kretsloppsanpassade lokala lösningar och mindre reningsanläggningar där dessa bäst svarar för regionens samlade behov. Länsstyrelsen gör en samlad uppföljning och utvärdering senaste vid programperiodens slut.	Huvudmännen för VA-verken och kommunerna.	Huvudmännen driver arbetet med kretsloppsanpassade lösningar inom ordinarie verksamhet bl a har Stockholm Vatten drivit projektet "Bra Små Avlopp". Uppföljning har skett i begränsad omfattning.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
50	Länsstyrelsen och kommunerna har som riktlinje att för inlandsvverk och verk som släpper sitt avloppsvatten till innerskärgården i intervallet 0 – 10 000 personekvivalenter ska utgående fosforhalt och BOD normalt inte överstiga 0,3 respektive 10 milligram per liter. För de mindre verken i detta intervall bör villkoren fastställas från fall till fall beroende på recipientförhållanden och anläggningstyp.	Länsstyrelsen och kommunerna.	Sker kontinuerligt vid prövning och tillsynsvägledningen. Åtgärden utvecklas vidare att gälla alla verk i miljöhandlingsprogrammet inom området dagvatten.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
	<i>Dagvatten</i>				
51	Kommuner och väghållare källsorterar i ökad utsträckning dagvatten så att de mest förorenade fraktionerna kan renas separat och så att dagvatten av bättre kvalitet förhindras att komma i kontakt med föroreningar på sin väg ner till grundvattnet eller ytvattnet.	Kommuner och väghållare.	Kommuner och väghållare källsorterar i ökad omfattning utsträckning dagvatten Åtgärden utvecklas delvis vidare i miljöhandlingsprogrammet inom området för dagvatten.	3	Åtgärden är påbörjad och överförs delvis till miljöhandlingsprogrammet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
52	Varje kommun bör upprätta en dagvattenplan eller motsvarande dokument för såväl befintlig som planerad bebyggelse.	Kommuner.	Fler kommuner har dagvattenplaner. Ett tiotal kommuners policies eller program för dagvatten har undersökts inom ramen för miljöhandlingsprogrammet. Åtgärden utvecklas delvis vidare i handlingsprogrammet inom området för dagvatten.	1	Åtgärden är delvis genomförd och överförs delvis till miljöhandlingsprogrammet.
53	Länsstyrelsen gör i samverkan med berörda parter en samlad uppföljning och utvärdering av befintliga anläggningar för rening och omhändertagande av dagvatten.	Länsstyrelsen.	Ingen samlad uppföljning har gjorts. Vägverket har undersökt funktionen av två reningsanläggningar längs Igelbäcken.	1	Åtgärden är delvis genomförd och fortsätter att genomföras i miljöhandlingsprogrammet.
	Ta tillvara skärgårdens unika värden och förbättra skyddet för ytterskärgården och skärgårdens vattenmiljöer				
	<i>Vattenmiljö</i>				
54	Länsstyrelsen ansvarar för att kunskapen om metaller och organiska miljögifter i skärgårds-sediment sammanställs och sprids till berörda kommuner med flera.	Länsstyrelsen.	"Ingår i Länsstyrelsens miljöövervakning. Ett regionala miljöövervakningsprogram finns för 2002-2006."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
55	Länsstyrelsen ansvarar för att en policy för vattenbruk utarbetas. Arbetet sker i samarbete med berörda kommuner.	Länsstyrelsen i samarbete med berörda kommuner.	Åtgärden utvecklas vidare inom Miljö- och hushållningsprogrammet för skärgården.	1	Åtgärden fortsätter att utvecklas i Miljö- och hushållningsprogrammet för skärgården.
56	Länsstyrelsen ansvarar för att en policy för muddringar utarbetas. Samråd sker med berörda kommuner.	Länsstyrelsen i samråd med berörda kommuner.	Muddringarnas policy har varit på remiss och kommer att redigeras efter utvärdering av inkomna synpunkter. Färdig under 2005.	2	Åtgärden kommer att slutföras under 2005.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
57	KSL, Landstinget, Länsstyrelsen och berörda kommuner medverkar till konstituerandet av ett kustvattenvårdsförbund mellan berörda kommuner. Förbundet kan komma att gälla kuststräckan längs Uppsala, Stockholms och Södermanlands län.	KSL, Landstinget, Länsstyrelsen och berörda kommuner.	Svealands kustvattenvårdsförbund har bildats.	2	Åtgärden är genomförd.
58	Länsstyrelsen, Landstinget och berörda kustkommuner samverkar för att öka kunskapen om de grunda kustområdena och deras betydelse för skärgårdens växt- och djurliv. Länsstyrelsen redovisar kunskapsläget vid programperiodens början och slut.	Länsstyrelsen, Landstinget och berörda kustkommuner.	Åtgärden har till viss del genomförts genom rapporten Grunda havsvikar.	1	Åtgärden är påbörjad.
	<i>Naturvård</i>				
59	Länsstyrelsen utarbetar en strategi för hur skärgårdens natur- och kulturvärden ska bevaras. Arbetet sker i samarbete med Landstinget och berörda kommuner. En särskild bevarandeplan tas fram.	Länsstyrelsen i samarbete med landsting och berörda kommuner.	Landstinget genom RTK har under 2004/2005 att påbörja en delregional planeringsprocess i skärgården i dialog med berörda kommuner, regionala myndigheter, intresseorganisationer mfl. Skogsvårdsstyrelsen vill medverka i arbetet.	1	Åtgärden är påbörjad.
60	Länsstyrelsen ansvarar för att en översyn av fågelskyddsområden görs, och att skyltningen hålls aktuell och läsbar.	Länsstyrelsen.	Kustfågelinventering för hela skärgården blir klar under 2005. Därefter görs översynen.	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
61	Den minkpolicy som Länsstyrelsen, Skärgårdsstiftelsen och Stockholms läns jaktvårdsförening har utarbetat följs upp och utvärderas i slutet av åtgärdsperioden.	Länsstyrelsen, Skärgårdsstiftelsen och Stockholms läns jaktvårdsförening.	Det finns idag en policy. Ingen uppföljning har skett.	1	Åtgärden är påbörjad.
	<i>Planering</i>				
62	Länsstyrelsen och kommunerna ansvarar för att strandskyddslagstiftningens bestämmelser om hänsyn till växt- och djurliv får genomslag. Som ett led i detta arbete tas rekommendationer om tillämpningen fram.	Länsstyrelsen och kommunerna.	Åtgärden är ej påbörjad. En översyn sker nu på departementsnivå.	0	Åtgärden utgår.
63	För att få en samlad bild av bebyggelseutvecklingen redovisar kommunerna årligen samtliga givna strandskyddsdispenser till Länsstyrelsen.	Kommunerna.	Kommunerna redovisar årligen strandskyddsdispenser till Länsstyrelsen.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
64	Länsstyrelsen ska, i samverkan med kommuner, Landstinget och KSL, ta fram bättre planeringsunderlag för att hantera vatten- och avloppsförsörjningen i skärgården.	Länsstyrelsen i samverkan med kommuner, Landstinget och KSL.	Åtgärden har påbörjats och vidare utvecklas inom Miljö- och hushållningsprogrammet för skärgården och i miljöhandlingsprogrammet.	1	Åtgärden fortsätter att utvecklas i Miljö- och hushållningsprogrammet för skärgården.
65	Länsstyrelsen tar fram planeringsunderlag som preciserar innebörden av riksintressena i skärgården.	Länsstyrelsen.	En rapport över riksintressen (enligt 3 kap MB) för naturvård och friluftsliv i länet är framtagen, även skärgårdens.	2	Åtgärden är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
66	Berörda kommuner ansvarar för att skärgårdens vatten- och landsmiljöer behandlas i de kommunala översiktsplanerna.	Kommunerna.	Arbetet sker kontinuerligt.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
67	Länsstyrelsen följer Försvarsmaktens avveckling av militära anläggningar i skärgården för att bevaka bland annat planfrågor och naturvårdsintressen.	Länsstyrelsen.	Länsstyrelsen har tillsammans med Försvarsmakten kommit överens om rutiner för hur frågorna ska hanteras i anslutning försvarsmaktens avveckling av militära anläggningar i länet. Arbetet ske kontinuerligt.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
	<i>Båttrafik</i>				
68	Länsstyrelsen slutför sitt arbete med att begränsa bullerstörningar från motorbåtstrafik i särskilt känsliga områden. Arbetet sker i nära samarbete med berörda kommuner.	Länsstyrelsen i samarbete med berörda kommuner.	Åtgärden har påbörjats.	1	Åtgärden är påbörjad.
	Värna Mälaren som ekosystem och vattenresurs och bevara Mäljarlandskapet				
	<i>Sjöar och vattendrag</i>				
69	Länsstyrelsen, Landstinget och Mälarkommunerna deltar, inom ramen för Mälarens vattenvårdsförbund, i arbetet med att utvärdera tillståndet och påbörja ett nytt mål- och åtgärdsprogram för Mälaren.	Länsstyrelsen, Landstinget och Mälarkommunerna.	Ett nytt miljömålsprogram för Mälaren har antagits under 2004.	2	Åtgärden är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
70	Länsstyrelsen ska, i samverkan med kommuner, Landstinget och KSL, ta fram bättre planeringsunderlag för att hantera vatten- och avloppsförsörjningen kring Mälaren.	Länsstyrelsen i samverkan med kommuner, Landstinget och KSL.	En enkätundersökning av 23 kommuner gällande deras omvandlingsområden har genomförts av RTK. Årliga seminarier har genomförts i samarbete mellan RTK, KSL och Länsstyrelsen. En genomgång av mål, lagstiftning och goda exempel med anknytning till VA i omvandlingsområden har genomförts. Åtgärden utvecklas vidare i Miljöhandlingsprogrammet inom områden för Vatten- och avlopp.	1	Åtgärden är påbörjad.
71	Länsstyrelsen gör tillsammans med berörda kommuner en regional utvärdering och uppföljning av pågående samlingsprojekt inom olika avrinningsområden. Dit hör Tyresån, Oxundaån, Åkerströmmen, Fitunaån och Bällstaån. Arbetet anpassas till EU:s förväntade vattendirektiv.	Länsstyrelsen tillsammans med berörda kommuner.	Samarbete kring Mälaren med koppling till Vattendirektivet pågår. Kontinuerligt erfarenhetsutbyte sker. Redovisning av samarbetet inom Tyresåns avrinningsområde har genomförts i nationellt projekt. Åkerströmmens samlingsprojekt är för närvarande vilande och Oxundaåns vattenvårdsprojekt är inte utvärderat. Arbetet i de avrinningsområdesvisa samlingsprojekten sker med direkt koppling till vattendirektivet.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
72	Länsstyrelsen utarbetar i samverkan med företrädare för kommuner och fiskeintressena en policy för utsättning av fisk och kräftdjur och gör den känd i länets fiskevårdsföreningar och fiskeklubbar genom aktiv, riktad information.	Länsstyrelsen i samverkan med företrädare för kommuner och fiskeintressena.	Det finns en nationell policy och regionala riktlinjer för utsättning av fisk och kräftdjur i Stockholms län.	2	Åtgärden är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
73	I det fortsatta regionplanearbetet gör Landstinget, genom Regionplane- och trafikkontoret, tillsammans med Länsstyrelsen och kommunerna en särskild analys av de större vattenområdenas betydelse i anslutning till den regionala grönstrukturen.	Landstinget tillsammans med Länsstyrelsen och kommunerna.	RTK utvecklar en metod för kartläggning av vattenvärden som ska kunna överlagras med information om grönstrukturen. RTK har även gjort en översyn av 26 kommuners översiktsplaner med avseende på bl.a. vattenskydd, strandskydd, friluftsliv och kulturmiljö. En aktualisering av den regionala "blå strukturen" kan komma att ske inom ramen för en ev kommande ny regionplaneprocess.	1	Åtgärden är påbörjad.
	Bevara regionens struktur av grönska och vatten. Bevara den biologiska mångfalden i både landsbygd och stadsbygd				
	<i>Grönstruktur och naturskydd</i>				
74	En inventering och utredning av hot mot tysta och relativt ostörda områden genomförs av Länsstyrelsen i samverkan med Landstingets Regionplane- och trafikkontor och berörda kommuner.	Länsstyrelsen och RTK i samverkan med berörda kommuner.	RTK har uppdaterat och kompletterat den översiktliga redovisningen av Tysta områden. Publicerades april 2004.	2	Åtgärder är genomförd.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Grönstruktur och planering för regionens utveckling</i>				
75	Metodutveckling i mellankommunala gröna frågor startas av Länsstyrelsen och drivs tillsammans med Landstinget genom Regionplane- och trafikkontoret och berörda kommuner.	RTK och Länsstyrelsen i samverkan med berörda kommuner.	RTK har utvecklat en metod för att inventera och beskriva de gröna kilarnas sociala värden, de sk. "upplevelsevärdena," som har tillämpats i samarbete med berörda kommuner. Resultatet kommer att publiceras i form av tio rapporter. En diskussion om mellankommunala utvecklingsplaner för varje kil har också startat. Länsstyrelsen har gjort en sammanställning av kommunernas grönplaner.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
76	I det fortsatta arbetet med att stärka en regional grönstruktur pekas stora strategiskt belägna områden ut. De sociala behoven ska också vägas in. Insatser föreslås för att höja kvaliteten eller stärka svaga delar. Områdena bör ges lagligt skydd enligt miljöbalken. Länsstyrelsen och Landstinget ansvarar för genomförandet i samarbete med kommunerna.	Länsstyrelsen och RTK i samverkan med berörda kommuner.	Länsstyrelsen har i samarbete med landstingets regionplane- och trafikkontor (RTK) och berörda kommuner tagit fram programmet "Aldrig långt till naturen", för nya naturreservat i tätortsnära lägen. RTK har tillsammans med berörda kommuner gjort en inventering av de gröna kilarnas sociala värden. Stora strategiskt belägna områden pekas ut inom ramen för den regionala grönstrukturen i RUFSS 2001. Här lyfts också behovet av att skydda värdefulla områden fram. Genomförandet av programmet "Aldrig långt till naturen" kvarstår. En aktualisering av den regionala grönstrukturen kan komma att ske inom ramen för aktualiseringen av RUFSS.	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
77	En utredning kring människors fritidsvanor, och då särskilt hur de använder sig av grönområden, genomförs av Landstinget genom Regionplane- och trafikkontoret i samarbete med Länsstyrelsen och kommuner.	RTK i samarbete med Länsstyrelsen och kommuner.	RTK har tagit fram två PM; I min barndoms skogar och Djupintervjuer om upplevelsevärden i Hanveden. Länsstyrelsens har arbetet med en enkätundersökning om besökare i naturreservat. Under 2005 kommer en enkätundersökning att genomföras för även icke-besökande.	1	Åtgärden kommer att fortsättas att genomföras under 2004/2005.
78	En ny studie av tillgången till strövområden i regionen utförs av Landstinget.	RTK.	Landstinget, genom RTK, har tagit fram två PM; I min barndoms skogar och Djupintervjuer om upplevelsevärden i Hanveden. Tillgången bevakas i första hand av kommunerna.	3	Studeras kontinuerligt i kommunernas översiktsplaner och grönplaner.
79	En genomgång av de delsträckor där vägar och järnvägar skapar särskilt tydliga konflikter, särskilt av typen barriärer, görs av Vägverket, Banverket, Länsstyrelsen och berörda kommuner i syfte att gemensamt komma fram till var, hur och av vem åtgärder ska genomföras för att mildra konflikterna.	Vägverket, Banverket, Länsstyrelsen och berörda kommuner.	"En genomgång av de delsträckor där vägar och järnvägar skapar särskilt tydliga konflikter/barriärer görs av Vägverket tillsammans med Länsstyrelsen och vissa kommuner i syfte att komma fram till var, hur och av vem åtgärder skall genomföras. Vägverket har startat ett samverkansprojekt med andra aktörer för att åtgärda i första hand vandringshinder för fisk. Arbetet kommer att fortsätta med groddjur och utter. Ambitionen är att också samverka kring och åtgärda barriärer även för större landlevande djur och människor, med hjälp av medel från den nationella väghållningsplanen."	1	Åtgärden är påbörjad.
	<i>Säkerställande</i>				
80	Ett nytt åtgärdsprogram (naturvårdsprogram) utarbetas av Länsstyrelsen. Kommunerna utarbetar i aktuella fall motsvarande kommunala program.	Länsstyrelsen.	Naturkatalogen har påbörjats och kommer att slutföras under 2005/06.	1	Åtgärden kommer att genomföras under 2005/06

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
81	Ett handlingsprogram med strategier för hur värdena ska bibehållas i nyckelbiotoper, sumpskogar och ädelövskogar utarbetas av Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen	Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen.	En nationell strategi för skydd av skog kommer under 2005, som sedan kommer att anpassas till en regional strategi. En rapport om ädellövskogen i södra länsdelen finns. Ett miljöförvaltningsprogrammet på regional strategi kommer att tas fram.	1	Åtgärden är påbörjad.
82	En strategi för hur värdefull natur långsiktigt ska bevaras, bland annat genom naturreservat, markägande och certifiering av skog, utarbetas av Länsstyrelsen i samarbete med kommunerna.	Länsstyrelsen i samarbete med kommunerna.	Åtgärden har begränsats till programmet "Aldrig långt till naturen", för nya naturreservat i tätortsnära lägen. På Länsstyrelsen har en strategi tagits fram i form av en regional landskapsanalys som kan nyttjas för att säkra ett bevarande av värdefull natur. Denna åtgärd är till stora delar integrerad med ovanstående åtgärd, som avser det regionala strategiarbetet för formellt skydd av värdefulla skogsmiljöer.	2	Åtgärden är genomförd.
	<i>Kunskapsuppbyggnad</i>				
83	Utvecklingen av GIS som ett arbetsredskap i planeringsprocessen fortsätter i samarbete mellan Länsstyrelsen, Landstinget genom Regionplane- och trafikkontoret och kommuner.	Länsstyrelsen, Landstinget och kommuner.	Utvecklingen sker kontinuerligt.	3	Åtgärden är en del av ordinarie verksamhet.
84	Forskningen kring samhällsekonomiska bedömningar av den obebyggda marken och möjligheterna att finna ersättningsåtgärder vid ingrepp i värdefulla kultur- och naturmiljöer stimuleras genom samarbete mellan Länsstyrelsen, Landstinget, Vägverket och forskningsinstitutioner.	Länsstyrelsen, Landstinget, Vägverket och forskningsinstitutioner.	Diskussioner har påbörjats om åtgärdens inriktning	0	Åtgärden är ej påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
85	Inventeringsarbete syftande till säkrare kunskap om de biologiska värdena i länets akvatiska miljöer genomförs av Länsstyrelsen och i vissa fall av kommunerna. Under programperioden ska arbetet inriktas på att ge underlag för att avgränsa de särskilt skyddsvärda miljöerna i såväl limnisk som marin (bräckt) miljö.	Länsstyrelsen.	En underlagsrapport om värdefulla brackvattenmiljöer (grunda områden) har tagits fram. Under 2005 kommer Länsstyrelsen att ta fram ett underlag för identifiering av skyddsvärda marina områden, i första hand en kartering av marina miljöer i Svealands kustvattenområde. För närvarande finns inga resurser för att ta fram ett liknande underlag för sötvattensmiljöer.	1	Åtgärden är påbörjad
	<i>Jordbruk</i>				
86	Länsstyrelsen, kommunerna, LRF, Jordbruksverket och Hushållningssällskapet genomför genom länets växtnäringssgrupp en informationskampanj för att hos länets jordbrukare öka kunskapen om åkermarkens innehåll av tungmetaller .	Länsstyrelsen, kommunerna, LRF, Jordbruksverket och Hushållningssällskapet.	"Frågorna om växtnäringsläckage och bekämpningsmedel behandlas inom delprogram 2 inom programmet Kompetens Utveckling av Lantbrukare inom Miljöområdet (KULM 2). Åtgärden innefattas inom arbetet med Greppa näringen."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
87	Kommunerna och Länsstyrelsen bevakar i planärenden enligt Plan- och bygglagen, Väglagen och andra lagar att åkermarken i största möjliga mån bevaras. Länsstyrelsen gör en sammanställning vid programperiodens slut över åkermark som av olika skäl tagits ur bruk.	Kommunerna och Länsstyrelsen.	"Sammanställning av förändringen av åkermark i produktion kommer att göras under perioden fram till 2006."	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
88	Länsstyrelsen och Hushållningssällskapet deltar aktivt i kampanjen Markernas mångfald inom vilken genomförs kunskapsuppbyggande verksamhet såsom kurser, gårdsvandringar och enskild rådgivning. Länets lantbrukare är den främsta målgruppen.	Länsstyrelsen och Hushållningssällskapet.	Görs kontinuerligt under kampanjen "Levande landskap" som genomförs fram till och med 2006.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
89	Länsstyrelsen driver vidare långtidsprojektet Historiska kartöverlägg som pågår sedan 1989 och syftar till att klarlägga markanvändningen historiskt. Särskilt inriktas arbetet på delar av länet som kan vara aktuella för större, exploaterande ingrepp.	Länsstyrelsen.	För närvarande nedprioriterat men pågår löpande om än i liten skala.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
90	Länsstyrelsen tar initiativ till att en utvärdering görs av hur natur- och kulturhänsynen tillgodoses i jord- och skogsbruket.	Länsstyrelsen.	Skogsbruket utvärdering är genomförd genom skogsvårdsorganisationens försorg. Återstår att utvärdera jordbruket.	1	Åtgärden är påbörjad.
91	Länsstyrelsen lämnar i samarbete med LRF förslag på 3-5 större, låglänta jordbruksmarksområden, där markägareintresse finns att överföra eller återföra marken till biologiskt rika våtmarker. Länsstyrelsen, Landstinget och berörda kommuner ger markägarna tekniskt och ekonomiskt stöd att genomföra minst tre projekt under programperioden.	Länsstyrelsen i samarbete med LRF.	Våtmarker anläggs kontinuerligt. Stöd för detta finns genom landsbygdsutvecklingsprogrammet som löper fram till och med 2006. Dessa stöd administreras av Länsstyrelsen. Från år 2000 fram till idag har 14 stycken våtmarker om totalt ca 60 hektar färdigställts. Dessutom finns ytterligare 10 våtmarker motsvarande ca 40 hektar under färdigställande.	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
92	Kommuner, i samarbete med Länsstyrelsen och ridsportorganisationerna, sprider information till hästhållarna om hästhållningens miljöeffekter. Länsstyrelsen följer upp detta arbete.	Kommuner i samarbete med Länsstyrelsen och ridsportorganisationerna.	Genom KULM har det finansierat och genomfört informationsinsatser riktade till hästhållningen. Det kommer att fortsätta fram till och med 2006. En informationsbroschyr har tagits fram inom Oxundaåns vattenvårdsprojekt. Några kontakter med ridsportorganisationerna har hittills inte tagits och det är osäkert om det kommer att ske. Någon uppföljning av arbetet har inte gjorts.	1	Åtgärden är påbörjad.
93	Kommuner gör riskbedömningar beträffande hästhållningens hälsoeffekter i kommunen. Länsstyrelsen följer upp detta arbete.	Kommunerna	Detta är en kontinuerlig uppgift som görs hos kommunerna. Länsstyrelsen har inte gjort någon uppföljning	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet
	<i>Växtnäringsförluster</i>				
94	Länsstyrelsen, kommunerna och LRF följer upp och sprider kunskap om försöken med att nyttja växtnäring från rötat eller komposterat avfall och latrin.	Länsstyrelsen, kommunerna och LRF.	Åtgärden är ej genomförd och många kommuner och Länsstyrelsen kommer inte att genomföra åtgärden.	0	Åtgärden är ej påbörjad.
95	Som ett led i det ökande sektorsansvaret för miljöfrågor driver LRF sitt arbete med "miljöhousesyn" med sikte på att hälften av länets lantbrukare och 75 % av åkerarealen omfattas av "miljöhousesynen" år 2002. En markkartering som är högst tio år gammal bör då finnas på länets alla gårdar och växtnäringsbalanser används vid minst hälften av länets gårdar och inkluderande alla gårdar med mer än tio djurenheter.	LRF.	Målet om att 75 % av åkerarealen omfattas av miljöhousesyn är på väg att uppnås. Arbetet fortsätter dock kontinuerligt genom LRF:s försorg. Markkarteringar gjordes tidigare genom REKO stödet. Sedan detta försvann har inga nya markkarteringar gjorts.	1	Åtgärden är påbörjad

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
96	Länsstyrelsen och kommunerna ska genom information och rådgivning till lantbrukarna och genom förslag till förändringar av regelverket för EU-stöd se till att marken brukas med så små växtnäringsförluster som möjligt.	Länsstyrelsen och kommunerna.	Görs kontinuerligt genom KULM 2 fram till 2006	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
97	Länsstyrelsen, kommunerna och LRF ska på några lämpliga ställen följa upp effekterna på vattenkemi, växter och djur samt brukarens praktiska erfarenheter av att skydds-zoner införs.	Länsstyrelsen, kommunerna och LRF.	Åtgärden är en riksangelägenhet som borde göras på nationell nivå.	0	Åtgärden är ej påbörjad.
98	Länsstyrelsen, kommunerna, LRF och Hushållningssällskapet informerar om och stimulerar anslutningen till miljöstödet för resurshushållande konventionellt jordbruk (REKO)	Länsstyrelsen, kommunerna, LRF och Hushållningssällskapet.	Åtgärden utgår eftersom stödformen utgått.	-	Åtgärden utgår.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Skogsbruk</i>				
	<i>Friluftsliv, kulturmiljövård och andra allmänna intressen</i>				
99	För samhällsägda, särskilt kommunägda, skogsmark i anslutning till tätorter tar respektive ägare fram en policy för sitt ägande och brukande. I policyn ges bland annat frågorna om hänsyn till friluftsliv, kulturmiljövård och biologisk mångfald stor tyngd. Skogsvårdsstyrelsen redovisar läget vid programperiodens början och slut.	Skogsvårdsstyrelsen och respektive markägare.	"Ingår som en av åtgärdsdelarna i 5:e delmålet för miljö kvalitetsmålet Levande skogar."	1	Åtgärden är påbörjad.
100	Skogliga åtgärder i områden som har stor betydelse för friluftslivet, särskilt i tätortsnära områden, ska föregås av samråd med skogsvårdsstyrelsen, om risk finns för negativ påverkan på friluftslivet.	Skogsvårdsstyrelsen.	"De skogliga åtgärderna inom dessa områden sker i samråd med Skogsvårdsstyrelsen men inte i formella samrådsmöten."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
101	Skogsvårdsstyrelsen, Länsstyrelsen, Sveriges Lantbruksuniversitet, representanter från berörda kommuner och den ideella naturvården arbetar tillsammans med skogsägarorganisationen fram en särskild hänsynsinstruktion för skogsbruket i skärgården. Den följs upp genom att Skogsvårdsstyrelsen begär samråd om hänsyn till kulturmiljövårdens och naturvårdens intressen för alla slutavverkningar i skärgården.	Skogsvårdsstyrelsen, Länsstyrelsen, Sveriges Lantbruksuniversitet, kommuner, den ideella naturvården och skogsägarorganisationen.	Åtgärden har delvis omprioriteras och hanteras inom ramen för Miljö- och hushållsprogrammet för skärgården, se uppföljningen från 2003.	1	Åtgärden är påbörjad.
	<i>Biologisk mångfald</i>				
102	Skogsvårdsstyrelsen utarbetar en aktionsplan för biologisk mångfald.	Skogsvårdsstyrelsen.	Åtgärden var färdig år 1999.	2	Åtgärden är genomförd.
103	Skogsvårdsstyrelsen driver frågan att nyckelbiotopinventeringar fullföljs också på bolagsmark och offentligt ägd skogsmark.	Skogsvårdsstyrelsen.	Genomfört på privat ägd mark och på bolagsmark. Pågår på offentligt ägd mark, där det endast är ett fåtal kommuner som inte har genomfört arbetet.	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
104	För att höja kvaliteten på den generella naturvårdshänsynen i skogsbruket tar Skogsvårdsstyrelsen initiativ till träffar med främst de som planerar och utför medparten av länets slutavverkningar och gallringar. Skogsvårdsstyrelsen kontakter samtliga som i samband med avverkningsanmälningarna redovisat en otydlig naturvårdsambition.	Skogsvårdsstyrelsen.	"Skogsvårdsstyrelsen gör s.k. polytax-inventeringar, vilka kan konstateras tillvarata den generella hänsynen för naturvården vid avverkning. Dessa står inte i relation till den juridiska aspekten i frågan. Skogsvårdsstyrelsen arbetar nu med s.k. prioriterade verksamhetsmål där ett av målen är att se över den generella hänsynen. Här kommer bland annat åtgärder in som då blir mer omfattande än den angivna hänsynen på avverkningsanmälningarna." "Kampanjer" pågår i form av en speciellt framtagen informationsdel i Skogseko samt interna och externa utbildningar. Arbetet bedrivs kontinuerligt."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet.
105	Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen tar fram informationsmaterial som belyser skogsbrukets påverkan på skogslandskapets bäckar och småvatten och som ger rekommendationer för hur en god vattenmiljö och den biologiska mångfalden i vattnet kan bibehållas.	Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen.	"Skogsstyrelsen har tagit fram material inom ämnesområdet. Inom ramen för Grönare skogkampanjen framställdes en del rapporter, däribland "Skogsbruk vid vatten". Tidigare fanns "vattenbaserade" s.k. biotop-faktablad. År 2000 förändrades Biotopskyddet till att innefatta fler vattenmiljöer. Skogsvårdsstyrelsen kommer i samverkan med Bergvik skog AB och Skogsvårdsstyrelsen i Dalarna- och Gävleborgs län att försöka få fram en stomme till regionala riktlinjer."	1	Åtgärden är påbörjad.

Nr	Åtgärder	Huvudansvar	Lägesredovisning och kommentarer	Status	Fortsatt genomförande och avslut
	<i>Utbildning, rådgivning, information</i>				
106	Skogsvårdsstyrelsen genomför en kampanj benämnd "Grönare skog" i syfte att få de privata skogsägarna att ta ökat naturvårdshänsyn. Utformningen av kampanjen sker i samarbete med berörda skogliga aktörer	Skogsvårdsstyrelsen	"Kampanjen har pågått i flera år och avslutades 2003. Utvärdering av kampanjen avslutades under 2003. Det finns i form av såväl nationella som regionversioner."	2	Åtgärden är genomförd
107	Skogsvårdsstyrelsen tar initiativ till att ett dokument som klarlägger roller och ansvarsfördelning mellan myndigheter och skogsnäring utarbetas. Arbetet sker i samarbete med berörda myndigheter och skogliga aktörer	Skogsvårdsstyrelsen	"Dokument har inte tagits fram med åtgärden tas omhand i det kontinuerliga arbete."	3	Åtgärden är en del av den ordinarie verksamhet

Miljövårdsprogram 2000 togs fram i brett samråd mellan aktörer i länet i slutet av nittiotalet. Miljövårdsprogram 2000 innefattar regionala miljömål och åtgärder. Kopplingen mellan mål och åtgärder görs genom en prioritering av insatsområden, som fått sitt uttryck i tio miljöutmaningar. Uppföljningen av programmet har skett årligen. En större aktualisering av åtgärderna i Miljövårdsprogram 2000 genomfördes under 2004. I detta dokument redovisas resultatet.

